

Юдіна С. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
Дніпровського державного технічного університету*

Злобіна К. С.

*аспірантка кафедри фінансів та обліку
Дніпровського державного технічного університету*

Нестеренко С. В.

*магістр
Дніпровського державного технічного університету*

Yudina Svitlana

*Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Finance and Accounting
Dnipro State Technical University*

Zlobina Kateryna

*Postgraduate Student of the Department of Finance and Accounting
Dnipro State Technical University*

Nesterenko Svitlana

*Master
Dnipro State Technical University*

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОГНОЗІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. У статті розглянуто прогноз як передбачання можливих або бажаних перспектив, станів, рішень проблем майбутнього на підприємстві. Визначено, що передбачання є власне вирішенням цих проблем, яке передбачає використання інформації про майбутнє в цілеспрямованій діяльності. Запропоновано науково-методичний підхід до побудови економічного прогнозу на промисловому підприємстві. Підхід побудовано на визначенні мети прогнозу, його основних завдань, етапів розроблення прогнозів на промисловому підприємстві, визначенні функцій прогнозування на промисловому підприємстві, основних елементів організації прогнозування. Виокремлено види прогнозів, які можуть здійснювати на підприємстві. У табличній формі наведена їх класифікація. Охарактеризовано сутнісні ознаки прогнозів. Показано в табличній формі відмінності прогнозування та планування. Зроблено висновки щодо необхідності створення прогнозів, які сприятимуть підвищенню ефективності планування на підприємстві.

Ключеві слова: прогнозування, побудова планів, прогнозування на макрорівні, побудова довірчих інтервалів, методи прогнозування.

Вступ та постановка проблеми. Побудова планів та прогнозів дає змогу передбачувати та враховувати суб'єктам господарювання поточні й майбутні зміни зовнішнього середовища, а також адаптувати внутрішні фактори фінансово-господарчої діяльності для свого розвитку і подальшого зростання. [1].

Сьогодні значна увага у прогностиці приділяється прогнозуванню на макрорівні, тому виникає гостра необхідність в розробленні деяких методологічних основ для прогнозування на мікрорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам прогнозування на підприємстві присвячено праці таких учених, як К. Андрущенко [2], О. Кузьмін [3], І. Мельник [3], Д. Голдштейн [4], О. Спіцнагел [4], Н. Талєб [4], Р. Хогарс [5] С. Макрідакіс [6] та інші. На основі аналізу літературних джерел дійшли висновку, що однією з складових частин прогнозування на мікрорівні є прогнозування діяльності та процесів на підприємстві, яке у вітчизняній науці не досить досліджено. Тому є сенс приділити увагу економічному змісту прогнозування на підприємствах.

Прогнозування, як правило, розглядають як особливу форму наукового передбачення, яка має дві різні площини конкретизації: власне передбачаючу (дескриптивну, описову) і пов'язану з нею – передбачиву (прескриптивну, предписательну), яка реалізується через планування і

відноситься до категорії управління. Таким чином, у проблемі прогнозування розрізняють два аспекти: теоретико-пізнавальний і управлінський, пов'язаний з можливістю ухвалення управлінських рішень на основі одержаного знання про майбутнє. Тобто прогнозування необхідно розглядати як передбачання – це етап, який є попереднім до планування на підприємстві.

Метою роботи є подальший розвиток науково-методичних підходів до побудови економічного прогнозу на промисловому підприємстві.

Результати дослідження. Під прогнозом розуміється опис можливих або бажаних перспектив, станів, рішень проблем майбутнього. Передбачання є власне вирішенням цих проблем, яке передбачає використання інформації про майбутнє в цілеспрямованій діяльності.

Прогнозування на підприємстві можна визначити як передбачення майбутнього стану підприємства на основі урахування досвіду минулих і поточного років.

Прогнози дозволяють виявити основні закономірності подальшого розвитку і можуть стати базою для визначення головних напрямів стратегічної економічної політики підприємства.

Визначення логічних зв'язків сучасного і минулого з майбутнім, передбачення економічних результатів господарської діяльності підприємства неможливо без аналізу існуючих в економічній дійсності закономірностей.

На рис. 1 наведено запропонований науково-методичний підхід до побудови економічного прогнозу на промисловому підприємстві.

Економічним прогнозам притаманний імовірнісний характер, тобто такий, що побудований на деякій імовірнісній оцінці протікання процесу в майбутньому.

Розроблення прогнозів на промисловому підприємстві може включати такі етапи: виявлення найбільш істотних чинників, що впливають на діяльність та структуру процесів на підприємстві; встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діяльністю та виявленими чинниками; аналіз динаміки прогнозованої діяльності

та процесів на підприємстві і визначення їх тенденції; аналіз динаміки та тенденцій найважливіших чинників, що впливають на діяльність та процеси на підприємстві; визначення зміни зв'язків між прогнозованою діяльністю і системою чинників у прогнозованому періоді; складання багатофакторного та багато варіативного прогнозу; визначення імовірної помилки прогнозу і побудова довірчих інтервалів.

Прогнозування на промисловому підприємстві виконує такі функції, як: оцінка тенденцій сучасних економічних процесів, особливо тих, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства; визначення таких

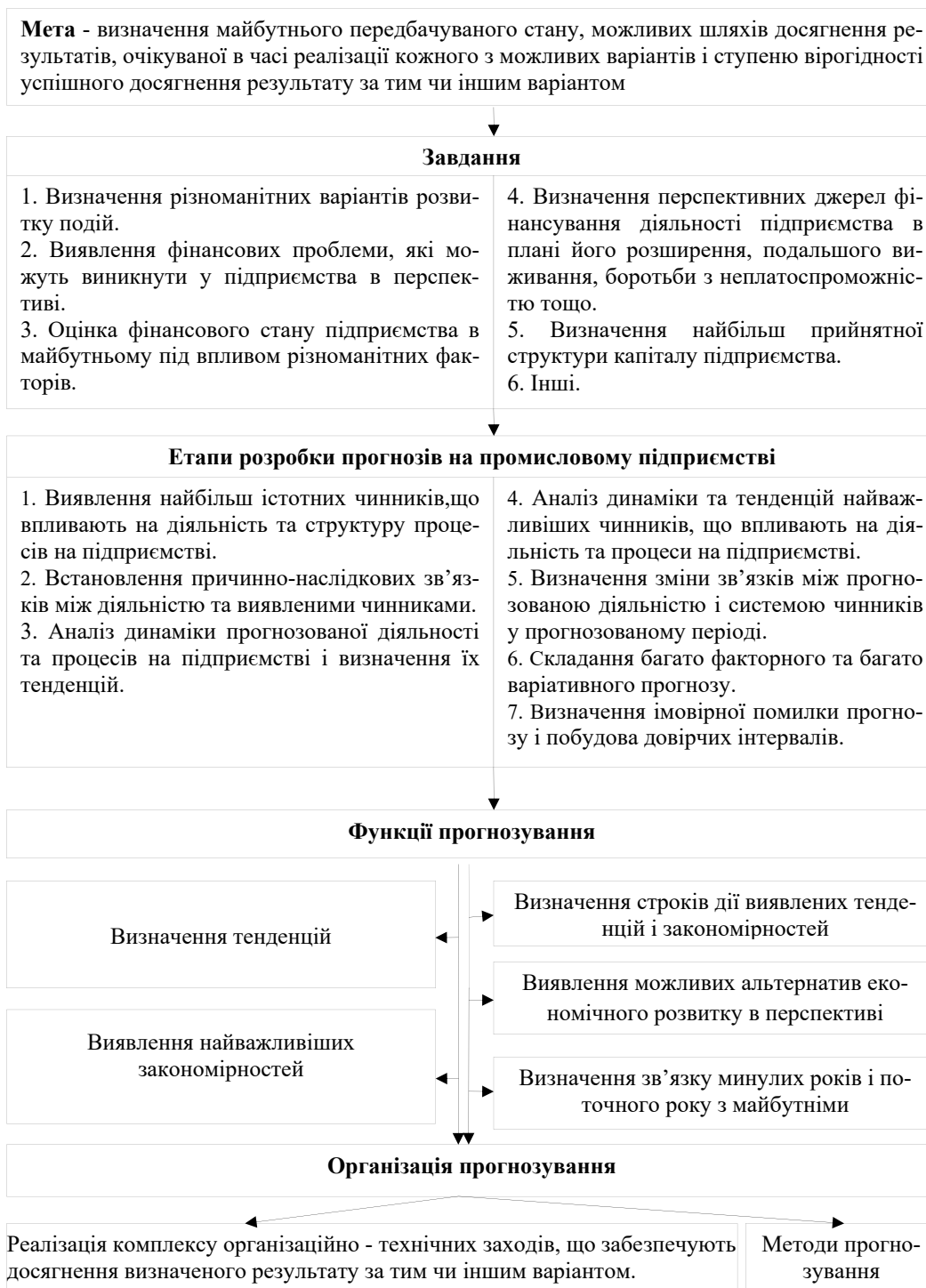

Рис. 1. Науково-методичний підхід до побудови економічного прогнозу на промисловому підприємстві

закономірностей сучасного соціально-економічного розвитку в країні, які найбільше зумовлюють визначені тенденції; визначення зв'язку минулих років і поточного року з майбутніми; визначення строків дії виявлених тенденцій і закономірностей; виявлення визначення таких альтернативних перспективних варіантів розвитку.

Відповідно до вибраного варіанту, на основі прогнозу має розроблятися система технічних та організаційних заходів, які забезпечать через реалізацію організаційного аспекту діяльності досягнення прогнозованого результату.

У цьому аспекті комплекс заходів визначається, виходячи із наявних ресурсів, можливостей притягнення додаткових ресурсів із різноманітних джерел і накопиченого потенціалу.

Під час прогнозування своєї діяльності менеджери підприємства використовують різноманітні методи. Класифікація методів прогнозування та використання конкретного з них дає змогу приймати більш обґрунтовані відповідні управлінські рішення.

Наукові підходи до прогнозування на промисловому підприємстві дають змогу: забезпечити достовірність прогнозу; мінімізувати витрачання часу та ресурси, які потрібні для відбору конкретного методу прогнозу; забезпечити можливість здійснювати прогноз через досвід або відповідно до аналогічної ситуації.

Таблиця 1

Класифікація методів прогнозування на промисловому підприємстві

Класифікаційні ознаки	Види прогнозів	
1. За економічними рівнями впливу на діяльність підприємства	– внутрішньофірмові; – мікроекономічні; – галузеві; – регіональні; – макропрогнози.	
2. За функціональним призначенням	– цільові; – загальні; – унормовані; – програмні; – варіативні.	
3. За часом прогнозування	– оперативні; – короткострокові; – середньострокові; – довгострокові.	
4. За рівнем глибини проблеми	– функціональні; – структурні; – параметричні; – комплексні.	
5. За класифікації по типом інформації	– експертні; – функціонально-логічні; – структурні; – математичні; – за аналогією; – комплексні.	
За ступенем формалізації	– інтуїтивні:	а) індивідуальні експертні оцінки; б) колективні експертні оцінки; в) метод «Дельфі»; г) матричний метод.
	– формалізовані методи прогнозування:	а) методи екстраполяції; б) моделювання.

З деякою мірою умовності можна виділити види прогнозів, які здійснюються на підприємстві.

За економічними рівнями впливу на діяльність підприємства:

- внутрішньофірмові – вивчають тенденції розвитку конкретного підприємства;
- мікроекономічні – вивчають розвиток підприємств конкурентів та контрагентів, виробництво окремих видів продукції (замінників) та попит на неї, інших;
- галузеві – присвячені вивченню розвитку галузі в країні та світі;
- регіональні – вивчають перспективи і тенденції розвитку регіону;
- макропрогнози – це прогнози, за допомогою яких аналізуються процеси на макрорівні, тобто ті, що характеризують потенційні можливості розвитку країни [2].

За ознакою функціонального призначення на підприємстві можуть здійснюватися такі види прогнозів:

- цільовий – такий, що визначає імовірний розвиток конкретної проблеми або визначає тенденції відносно конкретної цільової задачі;
- загальний – такий, що має на меті визначення загальних тенденцій майбутнього розвитку підприємства на основі об'єктивно існуючих тенденцій розвитку та аналізу історичних тенденцій;
- унормований – такий, що виходячи із заданого (бажаного) результату визначає можливі сценарії, строки та необхідні кошти;
- програмний – такий, що виходячи із заданих цілей (місії) підприємства визначає можливі варіанти розвитку, фактори необхідні для досягнення стратегічної цілі, проміжних тактичних (поточних) завдань;
- варіативний – такий, за допомогою якого визначаються можливі варіанти для подальшого функціонування та стратегічного розвитку підприємства.

Під час вибору методу прогнозування менеджери на підприємстві виходять зі строку, на який вони роблять прогнозні варіанти. Виходячи з ознаки часу, можна виділити такі види:

- довгострокові (від 5 років і довше);
- середньострокові (до 5 років);
- короткострокові (до 1 року);
- оперативні (до 1 місяця) [2].

Виходячи з ознаки прогнозування, за рівнем глибини досліджуваної проблеми виокремлюють такі види прогнозів на підприємстві:

- функціональні (відповідно до функціонального призначення);
- структурні (відповідно до окремої проблеми, завдання);
- параметричні (за конкретним параметром розвитку);
- комплексні (прогноз, який поєднує комплекс завдань).

Наступною ознакою класифікації прогнозів на підприємстві є їхні види за типом використовуваної інформації. Відповідно можна виділити:

- економіко-математичні прогнози (такі прогнози базуються на використанні статистичних та звітних даних та математичних методах визначення залежностей між показниками, побудови відповідних тенденцій);
- експертні прогнози (такі прогнози також базуються на основі звітних даних, основних параметрах діяльності підприємства та інтуїтивному відчутті тенденцій);
- функціонально-логічні прогнози (на основі логіки розвитку подальших подій);
- структурні прогнози (на основі прогнозів за окремими параметрами);

Порівняльна характеристика прогнозування і планування на підприємстві

Критерій	Прогноз	План
Завдання	Передбачення перспектив зміни різних факторів, що впливають на діяльність підприємства	Реалізація на практиці розроблених прогнозів
Функції	Визначення тенденцій, виявлення найважливіших закономірностей, визначення строків дії виявлених тенденцій і закономірностей, виявлення можливих альтернатив економічного розвитку в перспективі, Визначення зв'язку минулих років і поточного року з майбутніми	Визначення комплексу організаційно-технічних заходів для досягнення певного стану об'єкту в перспективі
Самостійність	Більш незалежне поняття, ніж планування	Розробляється незалежно від прогнозування, але адекватність плану обумовлена розробкою прогнозу
Об'єкт	Діяльність та процеси зовнішнього для підприємства середовища, діяльність та процеси на підприємстві	Діяльність та процеси на підприємстві
Альтернативність	Багато факторність, багато варіативність	Моноваріантність
Логіка	Ймовірнісний стан об'єкта в майбутньому	Система показників, які можуть бути прийнятними для досягнення цілей
Терміни	Коригуються залежно від цілей прогнозування	Чітко визначені

– прогнози за аналогією (або за тим сценарієм, який може бути аналогічним до попереднього);

– комплексні прогнози (які поєднують різні види та методи).

Також можна виокремити види прогнозів за ознакою їх формалізації. За ступенем формалізації на підприємстві розраховують на:

– прогнози інтуїтивні (такі прогнози будують, коли відсутні дані щодо впливу багатьох факторів або через складність та специфічність об'єкта прогнозування).

Для розроблення прогнозів на основі інтуїтивних методів використовують оцінки експертів. При цьому розрізняють:

– індивідуальні експертні оцінки (метод «інтерв'ю», аналітичний метод через підготовку доповіді, так званої аналітичної записки тощо);

– різноманітні методи колективних експертних прогнозів (перевагами таких методів є те, що під час формування колективних експертних оцінок можуть народжуватися нові (інноваційні) ідеї, незалежність висновків від суб'єктивного погляду окремого експерта, більш обґрунтовані висновки);

– прогнози з використанням формалізованих методів.

До найбільш відомих формалізованих методів прогнозування відносяться методи екстраполяції та моделювання.

Окремо в класифікації видів економічних прогнозів на промисловому підприємстві нами виокремлено комбіновані, бо, як правило, під час визначення прогнозів використовуються в поєднанні декілька їх видів.

Класифікація економічних прогнозів наведена в табл. 1.

Загалом можемо зазначити, що прогноз визначає тільки можливі варіанти економічного розвитку. Важливість прогнозування на підприємстві полягає, по-перше, в тому, що за його допомогою можна робити розрахунки різноманітних варіантів розвитку подій, маючи можливість при цьому порівняти очікувані результати за кожним варіантом та вибрати найкращий. По-друге, важливість прогнозування зумовлюється тим, що воно дозволяє: виявити фінансові проблеми, які можуть виникнути у підприємства в перспективі; оцінити фінансовий стан підприємства в майбутньому під впливом різноманітних факторів; визначити можливі перспективні джерела фінансування діяльності підприємства в плані його розширення, подальшого виживання, боротьби з неплатоспроможністю тощо; визначити найбільш прийнятну структуру капіталу підприємства тощо.

Прогнозування можна вважати спорідненим плануванню, проте воно має більш загальний інформаційний характер порівняно із плануванням.

Якщо головна функція планування полягає в організації цілісного функціонування певного явища чи об'єкта, то функція прогнозування – у зниженні невизначеності майбутнього, тобто розрахунку ймовірних меж розвитку подій на основі певних поведінкових залежностей в минулому чи теперішньому.

Причинно-наслідковий характер прогнозування проявляється також в тому, що, з одного боку, прогнозування ідентифікує конкретну економічну (виробничу, господарську) ситуацію, у якій можуть досягатися намічені планом цілі, з іншого боку, показує, які наслідки може мати те чи інше управлінське рішення (або його відсутність).

Розглядаючи питання стосовно сутності прогнозування і планування, необхідно провести їх категоріальний аналіз [7].

У табл. 2 визначено відмінності між прогнозом і планом.

Як уже зазначалося, розроблення стратегії і тактики виробничо-господарської діяльності підприємства є найважливішим завданням для будь-якого підприємства.

До цієї діяльності, як уже зазначалося, належить планування.

У сформованих умовах ринкової економіки підприємства не можуть точно визначати попит на свою продукцію, тому стратегічні і навіть річні плани підприємства пропонується розробляти у вигляді прогнозів і план-прогнозів.

Висновки. Запропоновані підходи сприятимуть підвищенню ефективності планування діяльності підприємства шляхом підвищення якості здійснюваних на підприємстві прогнозів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на формування теоретичних і прикладних засад реалізації інших функцій менеджменту на підприємстві на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу.

Список використаних джерел:

1. Стасюк Л.Л. Управління якістю внутрішнього фірмового планування у торгівлі : автореферат дисертації. Київ : КНТЕУ, 2003. 21 с.

2. Андрущенко К.А. Инструменти в управлінні конкурентоспроможністю суб'єктів інноваційного підприємництва. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький. 2017. № 4 (250). С. 150–154.
3. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: навч. посібник. Львів : Національний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інститут післядипломної освіти), Інтелект-Захід, 2002. 228 с.
4. Талеб Н.Н., Гольдштейн Д.Г., Шпітнагель М.В. Шість помилок, допущених керівниками в управлінні ризиками. *Harvard Business Review*. 2009. № 10. С. 78–81.
5. Хогарт Р.М. Когнітивні процеси та оцінка суб'єктивних розподілів ймовірностей. *Журнал американської статистичної асоціації*. 1975. № 350. С. 271–289.
6. Макрідакіс С., Хогарт Р.М. Прогнозування та планування: оцінка. *Management Science*. 1981. № 2. С. 115–138.
7. Янковська В.А. Теоретичні основи планування та прогнозування на підприємстві. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. С. 166–174.

References:

1. Stasiuk L.L. (2003) Upravlinnia iakistiu vnutrishn'o firmovoho planuvannia u torhivli [Quality management of internal company planning in trade]: avtoferat dysertatsii. Kiev: KNTEU, 21 p. (in Ukrainian)
2. Andriuschenko K.A. (2017) Instrumenty v upravlinni konkurentospromozhnosti sub'iektiv innovatsijnoho pidpriemnytstva. [Tools in managing the competitiveness of innovative entrepreneurs]. *Visnyku Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, no. 4 (250), pp. 150–154. (in Ukrainian)
3. Kuz'min O.Ye., Mel'nyk O.H. (2002) Teoretychni ta prykladni zasady menedzhmentu [Theoretical and applied principles of management]: Navch. posibnyk. L'viv: Natsional'nyj universytet «L'vivs'ka politekhnika» (Informatsijno-vydavnychij tsentr «ІНТЕЛЕКТ+» Instytut pisljadiplomnoi osvity), Intel'ekt-Zakhid, 228 p. (in Ukrainian)
4. Taleb N.N., Hol'dshteyn D.H., Shpitnahel' M.V. (2009) Shist' pomylok, dopuschenykh kerivnykamy v upravlinni ryzykamy [Six mistakes made by managers in risk management]. *Harvard Business Review*, no. 10, pp. 78–81.
5. Khohart R.M. (1975) Kohnityvni protsesy ta otsinka sub'iektivnykh rozpodiliv jmovirnostej [Cognitive processes and evaluation of subjective probability distributions]. *Zhurnal amerykans'koi statystychnoi asotsiatsii*, no. 350, pp. 271–289.
6. Makridakis S., Khohart R.M. (1981) Prohnozuvannia ta planuvannia: otsinka [Forecasting and planning: evaluation]. *Management Science*, no. 2, pp. 115–138.
7. Yankov'ska V.A. (2015) Teoretychni osnovy planuvannia ta prohnozuvannia na pidpriemstvi [Theoretical bases of planning and forecasting at the enterprise]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 2, pp. 166–174.

РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОГНОЗОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация. В статье рассмотрен прогноз как предугадание возможных или желательных перспектив, состояний, решений проблем будущего предприятия. Определено, что предугадание является собственно решением этих проблем, которое предусматривает использование информации о будущем в целенаправленной деятельности. Предложен научно-методический подход к построению экономического прогноза на промышленном предприятии. Подход построен на определении цели прогноза, его основных задач, этапов разработки прогнозов на промышленном предприятии, определении функций прогнозирования на промышленном предприятии, основных элементов организации прогнозирования. Выделены виды прогнозов, которые могут осуществляться на предприятии. В табличной форме приведена их классификация. Охарактеризованы существенные признаки прогнозов. Показаны в табличной форме различия прогнозирования и планирования. Сделаны выводы о необходимости создания прогнозов, которые будут способствовать повышению эффективности планирования на предприятии.

Ключевые слова: прогнозирование, построение планов, прогнозирование на макроуровне, построение доверительных интервалов, методы прогнозирования.

THE ROLE OF ECONOMIC FORECASTS IN THE ENTERPRISE

Summary. The relevance of the study is due to the need to develop methodological approaches to creating forecasts in the enterprise as a pre-indication of possible or desired prospects, conditions, solutions to future problems. Based on the relevance of the article is the further development of scientific and methodological approaches to building an economic forecast at an industrial enterprise. To achieve this goal, the following tasks were solved: determining the role of economic forecasts in the enterprise; development of a scientific and methodological approach to building an economic forecast at an industrial enterprise; construction of classification of types of the forecast at the enterprise; determining the differences between the forecast and the plan. The purpose of the article is the further development of scientific and methodological approaches to building an economic forecast at an industrial enterprise. The article uses the theoretical provisions of economics, as well as the work of domestic and foreign economists and practitioners, which highlights the problems of financial planning in the enterprise. In addition, the study used such general and special methods of economic research as scientific abstraction and analysis – in the analysis of literature sources on financial forecasting and classification of forecasts in the enterprise, logic and generalization – in formulating conclusions. The main scientific results obtained during the writing of the article include the further development and definition of types of forecasts at the industrial enterprise, the improvement of scientific and methodological approach to building an economic forecast at the enterprise. The article states that the forecast means a description of possible or desired prospects, conditions, solutions to future problems. Pre-instruction is actually a solution to these problems, which involves the use of information about the future in purposeful activities. The practical significance of the obtained results is that the approach to forecasting and classification of types of forecasts at the enterprise proposed in the article will allow to predict the functioning of the enterprise and reduce possible financial losses of enterprises in Ukraine on the basis of effective planning.

Key words: forecasting, construction of plans, forecasting at the macro level, construction of confidence intervals, forecasting methods.